

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 9 maj 1898, kl. 1 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om utsträckt rätt för realstudent att aflägga vissa förberedande akademiska examina.

Med anledning af en inom Andra Kammaren af herr *Ernst Carlson* väckt motion, n:o 221, hvori 8 andra ledamöter af kammaren instämt, och med bifall till kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20 (i samlingen n:o 6) har Andra Kammaren för sin del beslutat, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte utfärda bestämmelser af innehåll:

1) att såsom vilkor för afläggande af förberedande examen till kansliexamen ej vidare må fordras kunskap i latin, samt att latin må utgå såsom ämne i nämnda förberedande examen;

2) att såsom vilkor för afläggande af förberedande examen till rättegångsverken af den, som undergått mogenhetsexamen å reala linien, ej må fordras annan kunskap i latin än den, som, på sätt Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, genom muntlig pröfning ådagaläggas i en mindre kurs, motsvarande ungefär de nuvarande fordringarna för godkända kunskaper i latin vid flyttning till nedre sjunde klassen af de allmänna läroverken, samt att latin må utgå såsom ämne i nämnda förberedande examen;

3) att såsom vilkor för afläggande af medicinsk-filosofisk examen af den, som undergått mogenhetsexamen å reala linien, ej må fordras annan kunskap i latin, än den i föregående moment för förberedande examen till rättegångsverken angifna.

Jemlikt 63 § mom. 3 riksdagsordningen har detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvits Första Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Med hänvisning till såväl motionen som till Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20, tillåter sig Första Kammarens första tillfälliga utskott deraf anföra följande.

*Realliniens
starka tillväxt
vid läroverken.*

Såsom i det statsrådsprotokoll, hvilket åtföljer åttonde hufvudtiteln af årets statsverksproposition, närmare utvecklas, är det med statistiska siffror till fullo ådagalagdt, att under åren 1886—1896 realisternas antal vid de allmänna läroverken oafbrutet stigit (från 2,523 år 1886 till 4,254 år 1896), medan latinarnes antal under samma tid väsentligen minskats (från 5,236 år 1886 till 3,980 år 1896). Det har alltså kommit derhän, att reallinien med hänsyn till numerären redan är hufvudlinien vid statens läroverk, då dess lärjungeantal är icke obetydligt större än latinliniens, medan förhållandet för få år sedan var alldeles omvändt.

Undersöker man närmare arten af realliniens snabba tillväxt, så finnes af lätt insedda skäl realisternas antal aftaga inom klasserna uppåt, så att i läroverkens högsta eller sjunde klass latinarne ha öfvervigt. Men äfven i afseende å sjunde klassen, der studierna i allmänhet fortsättas endast af de lärjungar, som ännu aflägga mogenhetsexamen, har under åren 1886—1896 en ganska märklig förskjutning af siffrorna egt rum i ofvan antydda riktning, i det att realisternas antal äfven här betydligt ökats (från 296 år 1886 till 617 år 1896) och latinarnes antal icke oväsentligt minskats (från 1,365 år 1886 till 984 år 1896). Antalet af latinare i sjunde klassen, som vid början af nämnda period var öfver fyra gånger så stort som realisternas, hade alltså vid slutet af perioden sjunkit så, att deras antal år 1896 var föga mer än half annan gång större än realisternas. Detta visar, att förtroendet till den reala bildningens förmåga att motsvara nutidens kraf väsentligen ökats, och är så mycket mer påfallande, som de framtidsutsigter, hvilka öppna sig för dem, som aflagt mogenhetsexamen på reala linien, äro mycket mindre lockande än för dem, som tagit samma examen på latinlinien.

Medan nemligen i allmänhet praktiska lefnadsbanor (med undantag egentligen af de högre tekniska) äro lika tillgängliga för studenter å båda linierna, så har latinstudenten ett högst betydande företräde derutinnan, att han vid våra universitet, der ju för vinnande af kompetens till de flesta civila befattningar af någon större betydelse ytterligare kunskapsprof måste afläggas, utan vidare kan påbörja sina studier för examina, låt vara förberedande, till *alla fyra* fakulteterna. En realstudent åter eger utan vidare endast rätt att inom *en* fakultet, den filosofiska, aflägga vissa examina, nemligen filosofie kandidat- och licentiat-examen inom matematisk-naturvetenskapliga ämnesgrupper samt den sedan år 1890 ej vidare aflagda bergsexamen. I alla andra fall måste en realstudent för att taga akademisk examen underkasta sig att inhemta den kunskap i latin, som fordras för betyget »godkänd» i mogenhets-examen. Detta innebär för honom ett ganska betungande vilkor, som det i allmänhet fordras ett års extra studier eller mer att fylla och som därför gör det för realstudenten svårt, ja, i många fall omöjligt att egna sig åt en bana, för hvilken akademisk examen med kunskap i latin fordras.

*Realstudents
rätt att aflägga
akademiska
examina.*

Krafvet på en grundläggande kunskap i latin såsom vilkor för rättighet att aflägga examina vid universitetet var naturligt på en tid, då latinet var vetenskapens tungomål, då akademiska afhandlingar skrefvos och ventilerades på latin och då detta språk ännu betraktades såsom ett enastående pedagogiskt universalmedel för att befordra den s. k. formella bildningen. I våra dagar äro förhållandena i detta afseende, såsom bekant, väsentligen ändrade. Modersmålet har nu vid skola och universitet i flera fall intagit den plats, som förut tillkom latinet. Vål gifvas vissa fackstudier, t. ex. teologens och filologens, för hvilka kännedom af de klassiska språken och deras litteratur än i dag kan anses nödvändig. Men med den inskränkning, som latinstudiet vid våra läroverk redan lidit, är den bekantskap med den romerska litteraturen, som i skolan ernås, nästan endast af värde såsom förberedelse till fortsatta akademiska studier i ämnet. Och hvad som af den antika litteraturen är af större betydelse för vår tids människor, det har numera så ingått i den moderna kulturens kött och blod, att det stora flertalet studerande ej behöfver inhemta sådant i första hand genom att läsa författarne på sjelfva grundspråket, ett studium, som vid läroverken för öfrigt numera är af allt för ringa omfattning för att i och för sig kunna tjena till annat än att befästa lärjungarnes grammatiska insigter.

Hvad åter den länge med stor ifver förfäktade pedagogiska dogmen om latinets oersättlighet såsom formelt bildningsmedel beträffar, så har

tron derpå blifvit starkt rubbad, sedan läroverkens lärare förvärfvat för-
mågan af en säker och metodisk undervisning äfven i andra språk än
latinnet och sedan studiet af de reala ämnena fått visa sin bildande kraft,
något, som äfven vunnit erkännande i ofvan åberopade statsrådsprotokoll
(sid. 65). Att numera för de allra flesta lefnadsbanor kännedomen af
de moderna språken har långt större praktisk vigt och betydelse än
latinkunskapen, det är en sak, som är så godt som sjelfklar och som
äfven föranledt, att de moderna språken på skolschemat långsamt, men
säkert, trängt de klassiska tillbaka. Ty det var väsentligen af prak-
tiska skäl, som man fordom så starkt dref klassiska studier, och det
är af samma slags skäl, man i våra dagar vid läroverken och vid
universitetet måste hålla på en mera ingående kännedom af den foster-
ländska litteraturen och af de moderna språken såsom vida viktigare
för våra dagars bildning än latinnet. Det är för visso på utvecklingen
af ungdomens moraliska och fysiska kraft samt på dess utdanning till
praktisk duglighet i lifvet, som största vigten ligger, då det gäller att
bevara vår kulturnivå i jemnhöjd med andra folks och ej på insamlan-
det af ett större eller mindre förråd af klassiska glosor och grammatiska
regler. I det afseendet torde allmänhetens och de flesta skolmäns öfver-
tygelse i våra dagar mötas.

Vid ett sådant förhållande, då realstudents bildning dessutom
är lika omfattande och i sin art minst lika vetenskaplig som latin-
studentens och då mogenhetsexamen å reala linien enligt sakkunniga
myndigheters omdöme — med eller utan tillägg af en mindre kurs i
latin — är väl egnad att utgöra grundval för studier till vissa förbere-
dande akademiska examina, synes från statens sida intet skäl förefinnas
att som vilkor för afläggande af berörda examina upprätthålla ett för
realstudenter så betungande vilkor som fullständig komplettering i latin.
Allra minst torde detta böra ske i en tid, då reallinien, såsom ofvan
visats, befinner sig i en mycket stark tillväxt och då det alltså gäller
att icke för en betydande del af landets bildade ungdom försvåra möjlig-
heten att egna sin kraft åt det lefnadskall, dit håg och fallenhet peka.

*Kanslerseme-
lets utlåtande
1882.*

Statsmagtarna ha också redan ganska länge haft sin uppmärk-
samhet riktad på denna fråga. I anledning af uttalanden vid riksdagarne
1880 och 1881 angående mera genomgripande ändringar i de allmänna
läroverkens organisation anbefalde Kongl. Maj:t den 17 juni 1881 kanslers-
embetet för universitetet att, efter infordrande af de akademiska konsi-
storiernas i Upsala och Lund samt lärarekollegiets vid Karolinska medico-
kirurgiska institutet i Stockholm yttranden, inkomma med utlåtande,

bland annat, om och i hvad mån utsträckt rätt att aflägga akademiska examina må kunna beredas studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk.

Sedan nämnda akademiska myndigheter yttrat sig i frågan, anförde universitetens dåvarande kansler, friherre L. De Geer, i sitt den 9 oktober 1882 afgifna utlåtande i afseende å realstudents rätt att aflägga vissa akademiska examina följande:

“Jag anser fordringarna på latinkunskap icke behöfva ställas lika höga för alla som för dem, hvilka vilja göra de klassiska språken och deras författare till föremål för fackstudier eller företrädesvis i dessa språks litteratur söka en formel eller estetisk bildning. För många vetenskapers idkande ligger nemligen mindre vikt vid den forromerska litteraturen, som egentligen kallas klassisk, än vid senare författares arbeten på latin, som vanligen äro lättare att förstå, ju längre språkets gyllene ålder legat bakom författaren. För att reda sig med de latinska böcker, som juristen, läkaren och naturforskaren behöfva läsa, fordras väl att hafva kännedom om språkets allmänna grammatik, men icke att hafva inträngt uti och hafva i minnet alla de subtiliteter, som äro af nöden för att kunna skriva med samma ordvändningar som Cicero och andra erkänt klassiska författare. Icke heller äro några djupare insigter häruti outhärliga för att förstå den vetenskapliga terminologien. För dessa kategorier, med undantag möjligen för den i högre mening lärde juristen, synas mig anspråken kunna sättas något lägre än till det, som nu afses på latinlinien i våra skolor.“

I öfverensstämmelse härmed hemställde universitetskanslaren bland annat:

att såsom kompetensvilkor för förberedande examen till kansliexamen, som endast borde omfatta pröfning i rätts- och samhällslära, skulle föreskrifvas att hafva i afgangsexamen blifvit godkänd i historia, men icke att hafva ådagalagt några insigter i latin;

att såsom kompetensvilkor för förberedande examen till rättegångsverken, der ämnena borde inskränkas till historia med statskunskap samt rätts- och samhällslära, skulle af dem, som undergått afgangsexamen å reala linien, fordras att inför vederbörande lärare vid allmänt läroverk eller vid universitetet anställd examinator hafva aflagt prof på kunskap i latin, efter mindre fordringar än i afgangsexamen på latinlinien och hufvudsakligen afseende grundreglerna i grammatikan och förmågan att öfversätta lättare latinska prosaiska författare;

att såsom kompetensvilkor för medicinsk-filosofisk examen, omfattande endast de fyra naturvetenskapliga ämnena: botanik, zoologi, kemi och fysik, skulle af dem, som genomgått reala linien, fordras

att hafva aflagt det i föregående moment omnämnda prof på kunskap i latin.

*Läroverks-
komiténs utlå-
tande 1884.*

I samma riktning som kanslersembetet uttalade sig den stora s. k. parlamentariska läroverkskomitén, som den 25 augusti 1884 afgaf sitt utlåtande. Komitén tillstyrkte väsentligen på de grunder, som den genom kanslersembetet föranstaltade utredningen gifvit vid handen, bland annat:

att hvarken i eller såsom vilkor för afläggande af förberedande examen för kansliexamen någon kunskap i latin måtte fordras;

att för afläggande af examen till rättegångsverken ej måtte fordras någon annan latinkunskap än det för praktiskt ändamål afsedda mått deraf, hvilket borde sträcka sig till kännedom af det allmännaste af formläran och af syntaxen i sådan omfattning, att en lättare text kunde översättas med tillhjälp af ordbok, samt till en översättningskurs, innefattande valda delar af Cornelius Nepos och en bok af Julius Cæsar eller något motsvarande pensum i Curtius eller Sallustius;

att i den medicinsk-filosofiska examen latin ej måtte ingå och att såsom vilkor för tillträde till denna examen endast måtte fordras den lägre grad af kunskap i latin, som i ofvanstående moment blifvit för juridisk preliminärexamen angifven.

*Kongl. Maj:ts
proposition
1887.*

Alldeles i enlighet med kanslersembetets och läroverkskomiténs ofvan anförda förslag afsåg Kongl. Maj:t att vidtaga förändrade bestämmelser i afseende å kompetensvilkoren för realstudent att aflägga ifrågasvarande förberedande akademiska examina. Detta framgår af dåvarande chefens för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Hammarskjölds yttrande till det statsrådsprotokoll, som åtföljde Kongl. Maj:ts proposition n:o 26 till 1887 års Riksdag.

Emellertid kom ifrågasvarande kongl. proposition till följd af Riksdagens upplösning och påbudandet af nya val till Andra Kammaren aldrig under Riksdagens pröfning, och några åtgärder i den afsedda riktningen blefvo icke vidtagna.

*Universitets-
komiténs utlå-
tande 1889.*

I stället tillsattes, i anledning af Riksdagens år 1886 i sådant syfte gjorda framställning, af Kongl. Maj:t en komité med uppdrag att verkställa utredning angående undervisnings-, examens- och studieväsendet inom de filosofiska fakulteterna vid universiteten i Upsala och Lund. Denna komité, som den 2 juli 1889 afgaf sitt utlåtande, tillstyrkte bland annat:

att i de förberedande juridiska examina, hvori flera ändringar föreslogos, latinet ej vidare skulle ingå såsom examensämne, men att betyg i latin i mogenhetsexamen skulle fordras såsom kompetensvilkor för nämnda examina;

att det mått af latinkunskap, som fordrades för rätt att aflägga medicinsk-filosofisk examen, skulle bestämmas till godkända insigter och färdigheter i de stycken, som på läroverkens latinlinie ingå i latinundervisningen i fjerde till och med sjette klassen, och för hvilka redogöras vid inträdet i sjunde klassen, samt att denna kunskap och skicklighet, om de icke förvärfvats i sjelfva skolan, måtte af realstudent få ådagaläggas i kompletteringsförhör under den tillsyn, som Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Beträffande kompetens för afläggande af medicinsk-filosofisk examen, som till sina ämnen bibehölls oförändrad, intog alltså universitetskomitén samma ståndpunkt som den, hvilken återfinnes i ofvan berörda myndigheters utlåtanden. Men i afseende å de förberedande juridiska examina, der flera ändringar skulle genomföras, höll komitén fast vid den gamla fordran på mogenhetsexamen i latin, medan likväl detta språk af komitén föreslogs såsom ämne i de förberedande juridiska examina skola utgå.

En af frukterna af nämnda komités arbete blef, som bekant, utfärdandet af den nya stadgan angående filosofie kandidat- och licentiatexamen den 17 april 1891, hvarigenom åt realstudent gafs tillträde till nämnda examina inom matematisk-naturvetenskapliga ämnesgrupper.

Frågan om de juridiska examinas reformering åter har varit föremål för vidlyftiga förhandlingar och väntar ännu alltjemt på sin lösning.

Under de senaste åren synes emellertid, medan reallinien starkt tillväxt, sträfvandet från de ledandes sida att åt denna linies lärjungar skaffa något lättade vilkor vid valet af lefnadsbana ha afstannat, för så vidt man ej hit skulle vilja räkna sådana åtgärder som dem, hvilka innehållas i kongl. brefvet till medicinalstyrelsen den 14 december 1894 angående farmakopéns utgifvande på svenska och kongl. kungörelsen den 22 mars 1895 angående rätt för realstudent att antagas såsom apotekselev.

Dessa obetydliga medgifvanden motvägas dock deraf, att genom kongl. brefvet till kanslersembetet den 4 december 1896 såsom vilkor för medicinsk-filosofisk examens afläggande blifvit — i motsats till den mindre latinkurs, flera myndigheter, såsom vi sett, i detta afseende förordat — fastslaget, att examinanden skall förete intyg deröfver, att han

Mindre ändringar.

i den muntliga mogenhetspröfningen eller i fyllnadspröfning erhållit minst betyget godkänd i latinska språket.

Speciellt sakkunniges uttalanden.

Betydelsen deraf, att en realstudent, efter pröfning i en mindre omfattande kurs i latin, finge aflägga medicinsk-filosofisk examen, har på ett öfvertygande sätt framhållits i ett yttrande till medicinska fakultetens protokoll den 17 februari 1882 af professor *Hammarsten*, med hvilken dåvarande professor *Almén* instämde. I professor *Hammarstens* yttrande, som i sin helhet af motionären anföres, sammanfattar han sin åsigt rörande det mått af kunskap i latin, som borde fordras af realstudent för rätt att aflägga medicinsk-filosofisk examen, i följande ord:

“Jag anser det sålunda ej blott vara möjligt, utan äfven önskvärdt, att rätt till idkande af medicinska studier beviljades åt de studenter på reallinien, som genom särskild, af lärare vid elementarläroverken på lämplig och af de vanliga examensperioderna, om nödigt, oberoende tid verkställd pröfning styrkt sig ega ett för medicinska fackstudiers bedrivande erforderligt mått af kunskaper i latin. Att nu bestämdt angifva storleken af detta kunskapsmått torde vara svårt. I alla händelser bör det dock kunna sättas betydligt lägre än de nuvarande fordringarna för betyget “godkänd“ i maturitetsexamen, och anser jag det hufvudsakligast böra omfatta latinsk formlära samt öfversättning af passande läsebok eller lättare arbeten af latinska författare, men utan skyldighet till öfversättningsprof från svenska till latin.“

I fråga om lämpligheten åter af att för afläggande af kansliexamen icke fordra någon kunskap i latin och att för afläggande af förberedande examen till rättegångsverken endast fordra en mindre omfattande latin-kurs torde vara nog att hänvisa till ofvan anförda uttalanden af så framstående målsmän för juridisk bildning och vidsträckt embetsmannarerfarenhet som universitetskanslern, friherre *De Geer*, och förre statsrådet *Hammar skjöld*. Väl är sant, att latin ännu ingår såsom ämne i juridisk preliminärexamen, och man skulle sålunda kunna säga, att för en realstudent vore alltså i detta afseende föga vunnet med bestämmelsen om en mindre latinkurs såsom kompetensvilkor. Men i vissa fall har för nämnda examen dispens beviljats på det sätt, att examinanden fått utbyta latin mot nordiska språk, och det borde väl knappast kunna möta betänklighet att upphöja ett sådant undantag till regel eller att, enligt ofvan citerade sakkunniga myndigheters uttalanden, låta latinet helt och hållet utgå såsom ämne ur preliminärexamen, förutsatt att den föreslagna mindre latinkursen i fråga om förberedande pröfning för examen till rättegångsverken stadgades såsom kompetensvilkor.

Nu lärer måhända invändas, att den lättnad, som genom de sålunda ifrågasatta bestämmelserna skulle komma en realstudent till godo, ej är särdeles betydande. Realstudent skulle dock derigenom utan latin kunna aflägga kansliexamen och sedan vinna befordran till de befattningar, hvartill denna examen öppnar vägen. Han skulle vidare med en latin-kurs, som näppeligen toge mera än hälften så lång tid att inhemta som den nu fordrade, men likväl af sakkunnige ansetts för ändamålet fullt tillräcklig, kunna täfla med latinstudenten på läkare- och domarebanan. Från teologisk, humanistisk-filosofisk och högre juridisk examen skulle realstudent likväl fortfarande, utan att han inhemtat den kunskap i latin, som fordras i mogenhetsexamen, vara utesluten. Det föreslagna innebure alltså ett verksamt, om också ej särdeles stort steg i den rätta riktningen.

Under åberopande af förestående utredning finner Andra Kam-marens första tillfälliga utskott det af motionären framställda förslaget vara i flere afseenden synnerligen beaktansvärdt.

Andra Kam-marens första tillfälliga utskotts yttrande.

Förslaget, som endast omfattar bestämmelser, hvilka såväl kanslers-embetet och 1882—84 års läroverkskomité som och Kongl. Maj:t pröfvat och godkänt, ehuru de ej blifvit utfärdade, finner utskottet särskildt påkalladt i en tid, då realstudenternas antal alltjemt ökas, men latin-studenternas minskas, hvilket framgår deraf, att antalet af dem, som under 10-årsperioden 1887—1896 aflagt godkänd studentexamen, vexlat från 804 år 1887, deraf 660 latinare och 144 realister till 705 under år 1896, deraf 488 latinare och 217 realister.

Hvad först angår den blifvande läkaren, så torde realstudentens bildning, som särskildt innefattar insigter i moderna språk, naturveten-skap och matematik, med den afsedda tilläggskursen i latin, böra be-traktas som lämpligare grundval i fråga om akademiska studier än latin-studentens.

Hvad åter de juridiska studierna beträffar, har antalet studerande, som inom juridisk fakultet under 10-årsperioden 1888—1897 aflagt examen vid universiteten i Upsala och Lund, utgjort 97 i kansliexamen, 751 i hofrättsexamen och 234 i juriskandidatexamen.

Af dessa siffror framgår, att den juridiska examen, som mest af-lägges, är hofrättsexamen, dernäst juriskandidatexamen och sist kansli-examen.

Oberäknadt juriskandidatexamen, som icke skulle beröras af motio-närens reformförslag, synes det utskottet styrkt genom åberopade utta-landen, att den för realstudent föreslagna tilläggskursen i latin måste anses tillfyllestgörande och att det är fullkomligt öfverflödigt att för kansliexamens afläggande fordra någon som helst kunskap i latin.

Utskottet kan ej heller finna, att den föreslagna reformens genomförande skulle gifva anledning till ökad tillströmning af studerande till universitetet, då härpå inverka andra omständigheter, särskildt utsigten att på olika banor vinna befordran, och enär mogenhetsexamen på den reala linien är svårare än på latinlinien.

Fördelen af den af motionären föreslagna ändringen skulle först och främst bestå deri, att studenter, som aflagt mogenhetsexamen å reala linien i akt och mening att blifva t. ex. militärer eller ingenjörer, men som af ändrad håg eller emedan de ej kunna komma in på dessa banor, vilja skaffa sig en anställning, hvarför akademisk examen är nödvändig, skola kunna göra detta utan hinder af onödigt stränga och föråldrade bestämmelser. Då härtill kommer, att för den blifvande läkaren, såsom ofvan visats, realstudentens bildning med en tilläggskurs i latin måste anses lämpligare än latinstudentens och för den blifvande domaren och administrative embetsmannen fullt ut lika lämplig som den senares, tvekar utskottet icke att beteckna den föreslagna reformen såsom nyttig och rättvis.

Ändringen af latinets ställning i de förberedande akademiska examina skulle äfven på ett viktigt sätt bidraga att bryta väg för en läroverksreform i den rigtning, Andra Kammaren tänkt sig densamma, nemligen med latinets uppskjutande till sjette klassen och det lägre stadiets ombildning till en gemensam skola för alla läroverkets lärjungar.

Hvilkendera reformen som bör gå förut, läroverkens eller det akademiska examensväsendets, derom kunna meningarna möjligen vara delade. Men särskildt för omdaning af gymnasialstadiet eller den del af läroverken, som närmast förbereder för akademien, måste de fordringar, som uppställas i de förberedande akademiska examina, spela en högst betydande rol, och alltså torde dessa fordringar böra fastställas, *innan* nämnda omdaning företages. Detta framgår äfven tydligt af hvad 1882—84 års läroverkskomité i sitt betänkande härom yttrat, äfvensom af särskilda utskottets utlåtande vid 1890 års riksdag, hvilka yttranden finnas återgifna i här refererade utlåtande af Andra Kammarens första tillfälliga utskott.

Till följd af kamrarnes skiljaktiga beslut ledde dessa yttranden icke till någon påföljd. Men visst är, att yrkanden på ändring af latinstudiet ej vidare afhörts, och har arbetet på läroverksreformen ej heller vunnit framgång. Att återupptaga nämnda yrkande torde vara en af utvägarne att främja denna högst nödiga reform, en utväg, hvaraf man alltså ej bör försumma att oförtöfvadt begagna sig.

Den skarpa meningsskiljaktighet, som under senare decennier varit rådande mellan den humanistiska och den reala bildningens målsmän rörande latinets betydelse för den allmänna bildningen, likasom för den vetenskapliga och embetsmannamässiga, har icke kunnat undgå att framkalla försök att allsidigt utreda frågan genom utlåtanden af såväl särskilda komitéer som af läroverkens och universitets styrelser och öfrige målsmän. Sålunda har uppstått en litteratur af betydande omfattning, som från olika synpunkter belyser detta viktiga ämne.

För att kunna lemna Riksdagen en fullständig och opartisk framställning af såväl de åsikter, hvilka af dessa sakkunnige och mest omdömesgille i denna fråga hysas, som af de skäl, hvilka blifvit för och emot behovet af nya bestämmelser i ämnet anförda, eller med andra ord, för att kunna åvägabringa en nöjaktig utredning af denna viktiga och djupt ingripande frågas behandling intill denna dag, kräfvades emellertid vida längre tid än den som i Riksdagens sista timme är tillgänglig, samt vida större och mångsidigare krafter än de, hvarmed ett tillfälligt utskott utrustas, så mycket mera som motionären och Andra Kammarens utskott icke heller kunnat fullgöra detta oundgängliga förarbete, utan endast delvis belyst den ena partens åsikter och fordringar.

Äfven de citat, som sistnämnda utskott lemnat ur åberopade yttranden af auktoriteter, synas icke alltid ega den fullständighet, som för bedömandet af deras värde torde hafva varit nödigt. Särskildt vill Första Kammarens första tillfälliga utskott anmärka, att utdraget ur universitetskanslerens år 1882 afgifna yttrande ger ett väsentligt annat intryck än det man erhåller, om detta yttrande läses till slut. Den afbrutna meningen (jfr sid. 5 här ofvan) fortsätter nemligen med följande ord: »och under förutsättning att de allmänna läroverken finge ordnas endast såsom förberedelser till universiteten, tror jag, att en god lösning skulle kunna vinnas på det sätt, som professor Cavallin antydt inför filosofiska fakulteten i Lund, enligt hvilket latinets skulle upptagas äfven för den reala linien till en femårig kurs, börjande i tredje klassen och slutande med den sjette.» Om detta uttalande rörande omfattningen af realstudentens latinstudier och deras ändamål att sätta honom i stånd »att öfversätta lättare latinska, prosaiska författare», jemföres med den på samma gång afgifna uppfattningen, att anspråken på juristens, läkarens och naturforskarens latininsigter kunde ställas något lägre än det som då (1882) afsåges på latinlinien i våra skolor, så synes nämnda universitetskanslers utlåtande, visserligen icke kunna åberopas till stöd för nu framställda förslag att

inskränka realstudentens insigter i latin för rätt att aflägga vissa akademiska examina till ungefärligen 6:te klassens pensum.

Universitetskansleren avslutar sitt ifrågavarande utlåtande med följande ord:

»För öfrigt måste fordringarne i universitetsexamina väsentligen vara beroende af undervisningen och examina vid de allmänna läroverken och, om en revision af dessa sedermera finnes nödig, lärer Eders Kongl. Maj:t ock finna, att båda frågorna böra, efter en mera omfattande utredning, än som nu blifvit infordrad i ett sammanhang tagas under pröfning.»

Enligt utskottets uppfattning, skulle dessa yttranden af universitetskansleren, likasom de uttalanden af universitetens myndigheter, af hvilka det föregicks, kunna med vida större fog åberopas såsom stöd för ett afslag af det här behandlade förslaget än såsom stöd för dess bifallande.

Utan att ingå i pröfning af frågan om lämpligheten af inskränkning i hittills fordrade insigter i latin för eller vid afläggande af vissa akademiska examina, tillåter sig utskottet framhålla, att de af motionären angifna och af Andra Kammarens utskott upprepade hufvudskälen för reformen utgöras af svårigheten, i många fall omöjligheten för realstudenten att egna sig åt en bana, för hvilken akademisk examen med kunskap i latin fordras, samt att staten icke eger skäl att upprätthålla ett så för realstudenten betungande vilkor som fullständig komplettering i latin, allra minst då det gäller att icke för en stor del af landets bildade ungdom försvåra möjligheten att egna sin kraft åt det lefnadskall, dit håg och fallenhet peka. Särskildt fördelaktig finner Andra Kammarens första tillfälliga utskott den föreslagna ändringen derutinnan, att studenter, som af ändrad håg eller af hinder på vissa banor vilja skaffa sig en anställning, hvarför akademisk examen är nödvändig, kunna göra detta utan hinder af nu gällande bestämmelser, hvilka utskottet betecknar såsom onödiga, stränga och föråldrade.

Dessa skäl synas Första Kammarens utskott föga vederhäftiga. Universitetsstudierna och universitetsexamina måste påtagligen uteslutande ordnas efter universitetets för nationen viktiga uppgift att vara på en gång den högsta vetenskapliga institutionen och en utbildningsanstalt för statens embetsmän. Hvad särskildt angår de examina, som böra afläggas för att gifva kompetens till statens embeten, torde vara uppenbart, att endast hänsyn till statens behof af dugliga och framstående organer för fyllande af statens uppgift får vara bestämmande vid ordnandet af dessa examina. Enskildes önskningsar och förhoppningar att vägarne till lefnadsbröd och anställningar varda för dem utan omgång öppnade och väl banade, hafva i jembörelse härmed intet berättigande eller blott en underordnad betydelse.

Men om den ur Andra Kammarens utskotts betänkande ofvan citerade utredning af ämnet är otillfredställande, så böra de derur hemtade slutsatserna och förslagen tydligen först om de erhålla stöd genom en fullständig utredning af Riksdagen antagas, i synnerhet som, på sätt Andra Kammarens utskott anmärker, ett dylikt beslut skulle ega en sådan betydelse, att det skulle på ett viktigt sätt bidraga att bryta väg för en läroverksreform i den rigtning, Andra Kammaren tänkt sig densamma.

Då, enligt hvad ofvan anförts, någon utredning af det väckta förslaget om utsträckt rätt för realstudent att aflägga vissa förberedande akademiska examina, icke blifvit framlagd, särskildt ur den synpunkt, hvarifrån detsamma uteslutande bör bedömas, nemligen från statens behof af dugliga och framstående organer för att fylla sin uppgift — en utredning som icke heller kunnat af Första Kammarens första tillfälliga utskott åvägabringas — och då i öfrigt denna fråga står i allt för nära samband med den omorganisation af de allmänna läroverkens undervisningsplan, som inom kort torde komma på dagordningen, för att böra isolerad afgöras, så hemställer utskottet,

att Första Kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens ifrågavarande beslut.

Stockholm den 5 maj 1898.

På utskottets vägnar:

LARS BERG.

Reservation

af herrar *Carl von Friesen* och *Fr. von Strokirch*: »Hufvudsynpunkten vid bedömandet af hvilken art och grad af förbildning man bör fordra för inträde i de olika universitetsfakulteterna anse vi i likhet med utskottet böra vara hänsynen dertill, att staten på skilda områden må erhålla de bästa och bäst förberedda krafter för utöfvande af olika slag af verksamhet.

Hvad då först beträffar blifvande tjänstemän i kansliet och rättgångsverken, är det obestridligt, att dessa på de allmänna läroverkens latinlinie erhålla minst lika god förbildning för sin lefnadsbana som på reallinien och att den latinkunskap, som latinlinien derutöfver bringar dem, kan vara dem till afsevärdt gagn både för deras universitetsstudier och framtida verksamhet. Också fordras nu af dem icke blott studentexamen på latinlinien, utan äfven betyg i latin i deras förberedande examen vid universiteten. Att nu, såsom Andra Kammaren önskat, aldeles borttaga krafvet på latinkunskap för kansliexamen och för dem, som skola aflägga examen för rättgångsverken, att sålunda icke blott borttaga latinet ur den förberedande examen, utan äfven minska skolkunskapen i ämnet, synes oss vara ett opåkalladt dubbelsteg, som ej lär kunna motiveras derigenom, att en eller annan af realliniens lärjungar i sådant fall skulle få lättare att inträda på den redan nu öfverfyllda juridiska banan. I alla händelser skulle vi med afseende på latinfordringarnas nedsättande i detta fall icke vilja gå längre än 1889 års universitetskomité, som föreslog, att i de förberedande juridiska examina latinet ej vidare skulle ingå som examensämne, men att betyg i latin i mogenhetsexamen skulle fordras såsom kompetensvilkor för nämnda examina. Och då detta förslag icke nu föreligger, anse vi, i likhet med utskottets majoritet, att Andra Kammarens beslut i punkterna 1 och 2 af denna fråga icke bör af Första Kammaren biträdas.

Helt annorlunda ter sig för oss frågan om fordringarna för inträde i den medicinska fakulteten. Den blifvande läkaren får nemligen, efter vår mening, sin bästa förbildning på reallinien. För honom är nemligen af största vikt att redan från ungdomen uppöfva förmågan att undersöka och iakttaga, ty på denna beror i väsentlig grad hans förmåga att utöfva sitt svåra och magtpåliggande kall. Nu är intet så egnadt att i detta afseende skärpa blicken och utbilda metoden, som det studium af fysik och kemi, som nu mera med utmärkt undervisningsmateriel och egna laborationer bedrifves inom realliniens fyra högsta årsklasser. Genom detta studium föres ynglingen just in i det rätta sättet för den blifvande läkarens studier. Här kräfver sålunda statens intresse, att alla obehöfliga hinder undanröjas för den blifvande läkarens utbildning på denna linie. Väl är det sant, att ett visst kunskapsmått i latin synes erforderligt äfven för läkarens studier och lefnadsverksamhet; men detta synes oss icke behöfva göras större än hvad som nu fordras för inträde i nedre 7:de klassen och icke böra göras så stort, att det tvingar läkarämnena in på latinlinien.

Ett stöd för vår uppfattning finna vi äfven här hos 1889 års

universitetskomité, bland hvars medlemmar voro sådana klassiskt bildade och för de klassiska studierna nitälskande män, som professorerna C. Y. Sahlin och Chr. Cavallin. Denna komité tillstyrker utan reservation alldeles liknande bestämmelser som de nu af Andra Kammaren i mom. 3 antagna.

Vår åsigt är alltså, att Första Kammaren borde biträda Andra Kammarens beslut i detta mom. och alltså i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa

att såsom vilkor för afläggande af medicinsk-filosofisk examen af den, som undergått mogenhets-examen å reala linien, ej må fordras annan kunskap i latin än den, som, på sätt Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, genom muntlig pröfning ådagaläggas i en mindre kurs, motsvarande ungefär de nuvarande fordringarna för godkända kunskaper i latin vid flyttning till nedre sjunde klassen af de allmänna läroverken.

Stockholm den 7 maj 1898.
